

Makale Geliş Tarihi

02.09.2025

Makale Yayın Tarihi

20.12.2025

Cumhuriyet Döneminden Günümüze Sosyal Bilgiler Öğretiminin Dönüşümü

The Transformation of Social Studies Teaching from the Republic Period to Today

İsa ALIÇ

Dr., Aksaray Belediyesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi, isa.alic@hotmail.com

Orcid:0000-0001-7405-2960

Özet

Türkiye’de ilkököl ve ortaokullarda okutulan sosyal bilgiler dersi, öğrencilerin sosyal hayata etkin bir şekilde katılımı için gerekli temel bilgi, beceri ve değerleri kazandırmada merkezi bir rol üstlenmektedir. Bu yeterliliklerin önemli bir bölümü, özellikle ilkököl düzeyinde okutulan sosyal bilgiler ve hayat bilgisi dersleri aracılığıyla edinilmekte, böylece öğrencilerin sosyal, ahlaki ve vatandaşlık gelişimlerinin temeli atılmaktadır. Bu konumlandırma, sosyal bilgileri yalnızca akademik bir ders olmaktan çıkararak müfredatın en kritik unsurlarından biri haline getirmekte ve bireyleri vatandaşlık bilinci ile yaşam boyu sosyal katılım için hazırlamaktadır.

Türkiye’de eğitim sisteminin tarihsel gelişimi incelendiğinde, program geliştirme çalışmalarının hiçbir zaman durağan olmadığı görülmektedir. Aksine, eğitim programları sürekli olarak toplumsal ihtiyaçlardaki değişimlere ve siyasi-ideolojik koşullardaki dönüşümlere bağlı olarak yeniden şekillenmiştir. Temel eğitim programının merkezinde yer alan sosyal bilgiler dersi de bu dinamiklerden bağımsız düşünülemez. Bazı dönemlerde siyasi ve ideolojik kaygılar ön plana çıkarken, diğer dönemlerde modernleşme, küreselleşme ve toplumsal değişimlerin gereklilikleri programın içeriğini belirlemiştir. Dolayısıyla sosyal bilgiler eğitimi, hem dönemin sosyo-politik iklimini yansıtan hem de genç nesillerin vatandaşlık ve ahlaki yönelimlerini biçimlendiren bir araç niteliği taşımaktadır.

Sosyal bilgilerin önemi sınıf içi bağlamın ötesine uzanmaktadır. Dersin temel işlevi yalnızca bilgi aktarmak değil, aynı zamanda öğrencilere sosyal normları, etik değerleri ve evrensel ilkeleri içselleştirme imkânı sunmaktır. Bu açıdan sosyal bilgiler, çift yönlü bir işlev üstlenmektedir: Bir yandan ulusal kimliği ve kültürel mirası öğrencilere aktarırken, diğer yandan evrensel insani değerleri beslemekte; küresel farkındalık ve kültürlerarası anlayışın gelişmesine katkıda bulunmaktadır.

Bu çalışma, Cumhuriyet döneminden günümüze kadar Türkiye’de sosyal bilgiler eğitiminin geçirdiği dönüşümleri incelemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda özellikle öğretim programları ve ders kitaplarının gelişimi üzerinde durulmuştur; çünkü bu unsurlar, eğitim politikalarının ve pedagojik önceliklerin en somut yansımalarını oluşturmaktadır. Tarihsel ve pedagojik bir analiz yoluyla, sosyal bilgilerin zaman içerisinde değişen siyasi, toplumsal ve kültürel bağlamlara nasıl uyum sağladığı ortaya konulmuştur.

Sonuç olarak bu araştırma, sosyal bilgilerin yalnızca akademik bilgi aktaran bir ders olmadığını, aynı zamanda öğrencilerin sosyal, ahlaki ve evrensel değerlerle donanmış bireyler olarak yetişmesinde hayati bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Elde edilen bulgular, program

geliştirme ve değerler eğitimi üzerine yapılan tartışmalara katkı sağlamayı ve sosyal bilgiler öğretimine yönelik gelecek politika ve uygulamalara ışık tutmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler öğretimi, program geliştirme, Eğitim-öğretim, Eğitimde dönüşüm

Abstract

The social studies course, implemented in primary and lower middle schools in Türkiye, plays a pivotal role in equipping students with the fundamental knowledge, skills, and values necessary for active participation in social life. A substantial portion of these competencies is first acquired in the early years of schooling through social studies and life sciences courses, which together lay the foundation for students' social, moral, and civic development. This positioning renders social studies one of the most crucial elements of the national curriculum, not only in terms of academic content but also in terms of preparing individuals for citizenship and lifelong social engagement.

Throughout the historical trajectory of the Türkiye education system, curriculum development has never been a static process. Instead, it has continuously undergone modifications in response to changing societal needs and shifting political or ideological contexts. The social studies curriculum, situated at the core of primary education, has similarly been shaped by these dynamics. At certain periods, political-ideological considerations have dominated curriculum reforms, while in other instances, the demands of modernization, globalization, and evolving societal challenges have been the driving forces. Thus, social studies education represents both a reflection of the socio-political climate of its time and a tool for shaping the civic and moral orientations of younger generations.

The importance of social studies education goes far beyond the classroom context. Beyond the acquisition of factual knowledge, students are encouraged to internalize social norms, ethical values, and universal principles that enable them to participate responsibly in democratic life. In this regard, the course has a dual function: while transmitting national identity and cultural heritage, it simultaneously cultivates universal human values, fostering global awareness and intercultural understanding.

This study aims to examine the transformation of social studies education in Türkiye from the early Republican period to the present day. Within this framework, particular emphasis is placed on the evolution of curricula and textbooks, as they represent the most tangible reflections of educational policies and pedagogical priorities. By conducting a historical and pedagogical analysis, the study seeks to uncover how social studies education has adapted to changing political, social, and cultural contexts over time.

Ultimately, this research underscores the centrality of social studies in shaping well-rounded individuals who are equipped not only with academic competencies but also with the social, moral, and universal values required in contemporary society. The findings aim to contribute to the broader discussion on curriculum reform and values education, offering insights that may inform future policy and practice in social studies teaching.

Keywords: Social studies teaching, curriculum development, Education-training, Transformation in education

1.GİRİŞ

Cumhuriyet döneminden günümüze sosyal bilgiler öğretiminin dönüşümü, Türkiye'nin eğitim sistemindeki genel değişimler ve sosyal bilgilerin öğretimindeki özel gelişmelerin bir yansımasıdır. Cumhuriyet döneminde, eğitimde modernleşme ve Batılılaşma çabalarıyla birlikte sosyal bilgilerin yeri ve önemi de değişmeye başlamıştır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında sosyal bilgiler öğretimi, ulusal kimliği güçlendirmeye yönelik bir araç olarak kullanılmıştır. Bu dönemde sosyal bilgiler dersleri, Türkiye'nin tarihini, coğrafyasını ve kültürünü vurgulayarak öğrencilerin milli kimliklerini oluşturmaya katkı sağlamıştır. 1950'lerden itibaren ise Türkiye'de çok partili siyasi sisteme geçişle birlikte eğitimde de değişimler yaşanması nedeniyle sosyal bilgiler dersleri, daha eleştirel düşünmeyi teşvik eden, demokratik değerlere vurgu yapan bir yapıya doğru evrilmiştir (Taşkın ve Şimşek, 2017; Şimşek ve Çakmakçı, 2019). 1980'lerde ise askeri darbenin etkisiyle eğitim sistemindeki merkezîyetçilik artmış, müfredat ve ders içerikleri yeniden düzenlenmiştir. 2000'li yıllara gelindiğinde de Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyum süreci ve eğitimde yapılan reformlarla birlikte sosyal bilgiler öğretimi daha da değişmiştir. Bu dönemde öğrenci merkezli, etkileşimli ve uygulamaya dayalı yöntemler ön plana çıkmış, ders içerikleri güncellenmiş ve daha evrensel değerlere vurgu yapılmıştır (Aktan, 2006; Keskin, 2012). Günümüzde ise teknolojinin gelişimiyle birlikte sosyal bilgiler öğretimi dijital platformlara taşınmış, interaktif uygulamalar ve sanal geziler gibi yöntemlerle daha etkili hale getirilmeye çalışılmaktadır. Ayrıca küreselleşme ve iletişim olanaklarının artmasıyla birlikte sosyal bilgiler öğretimi daha çok küresel perspektife açılmış, öğrencilerin farklı kültürleri ve düşünce sistemlerini anlamaları teşvik edilmiştir. Bu bağlamda, Cumhuriyet döneminden günümüze sosyal bilgiler öğretiminin dönüşümü, Türkiye'nin siyasi, sosyal ve kültürel yapısındaki değişimlerin bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreçte sosyal bilgiler öğretiminin amacı ve içeriği farklılaşmış, öğretim yöntemleri ve materyalleri yenilenmiş ve öğrencilerin dünya ile daha etkili bir şekilde iletişim kurmaları hedeflenmiştir.

Bu çalışmada sosyal bilgiler dersinin cumhuriyet döneminden bugüne kadarki dönüşümünün incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda derinlemesine bir literatür taraması gerçekleştirilerek öğretim programları ve ders kitaplarının da incelenmesi sağlanmıştır.

1.1.Kuramsal Çerçeve

1.1.1.Sosyal Bilgiler Dersi İçeriği

Sosyal bilgiler dersi, öğrencilere toplumun işleyişi, tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, psikoloji gibi alanlardaki temel kavramları ve bilgileri öğreten bir ders olarak karşımıza çıkar. Bu ders, öğrencilere toplumda aktif ve bilinçli bireyler olabilmeleri için gerekli olan bilgileri ve becerileri kazandırmayı amaçlar (Akpınar ve Kaymakçı, 2012). Dersin içeriği genellikle aşağıdaki başlıkları içermektedir (MEB, 2024):

- Tarih: Türkiye ve dünya tarihi üzerine genel bir bakış, önemli tarihî olaylar, dönemler ve kişiler.
- Coğrafya: Türkiye ve dünya coğrafyası, doğal ve beşerî unsurlar, harita okuma ve yorumlama.
- Vatandaşlık ve demokrasi: Vatandaşlık bilgisi, demokrasi ve insan hakları konuları.
- Ekonomi: Temel ekonomik kavramlar, ekonomik sistemler, tüketici bilinci.
- Toplum ve Kültür: Toplumun temel yapıları, kültür ve kültürel değerler, farklı kültürler arası etkileşim.

- Çevre ve sürdürülebilirlik: Çevre kavramı, doğal kaynakların korunması, sürdürülebilirlik.
- Medya ve iletişim: Medyanın toplum üzerindeki etkisi, iletişim becerileri.
- Küresel Sorunlar: Küresel ısınma, göç, yoksulluk gibi küresel sorunlar ve çözüm önerileri.

Sosyal bilgiler dersi genellikle öğrencilere soru-cevap, grup çalışması, proje ve sunum gibi etkileşimli yöntemlerle işlenir. Öğrencilere bilgiyi sadece ezberlemek yerine anlamaları ve içselleştirmeleri amaçlanır. Bu şekilde sosyal bilgiler dersi, öğrencilerin eleştirel düşünme, sorun çözme, iletişim ve iş birliği gibi becerilerini geliştirmeyi hedefler (Altay, 2020).

Ders kitapları, Milli Eğitim Programının temel amaç ve hedeflerine ulaşmayı, programın kazanımlarını, kavramlarını, değerlerini ve becerilerini öğrencilere aktarmayı amaçlayan, okulda öğretilen temel öğretim materyalleridir. Son yıllarda pek çok görsel, işitsel, basılı ve teknolojik öğrenme aracı geliştirilmiş olmasına rağmen ders kitapları hala sınıflarda en çok kullanılan kaynaktır (Öğreten, 2017). Bu bakımdan örgün eğitim sürecinde öğrenci ve öğretmenlerin öğretim araçları önemli bir rol oynamaktadır. Hatta birçok ülkede ders öğretmeninden sonra en temel kaynak olarak kabul edilmektedir. Ders kitapları, müfredatta “sınıfta öğretilen/öğrenilen” olarak tanımlanan içeriğe sahiptir. Çoğu öğretmenin görüşüne göre de ders kitapları Ulusal Müfredatın içeriğinde yer alan akademik fikirlerin dağıtımını sağlayan materyallerdir. Bu bağlamda çoğu öğretmen günlük ders planlarını veya etkinliklerini ders kitabını takip ederek yapmaktadır. Müfredatta soyut olarak koyulan hedeflerin somut bir yansıması olarak görülen ders kitapları, birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de öğretmen ve öğrenciler için temel bilgi kaynağı olarak görülmekte ve dersler için temel bilgi kaynağı olarak kullanılmaktadır (Taş ve Kıroğlu, 2017). Ayrıca Millî Eğitim Bakanlığı'nın okullara öğrencilerin ek kaynak almasına izin verilmemesi yönündeki uyarısı, kaynak çeşitliliği ve alternatif kaynaklar nedeniyle derslerin iptal edilmesine neden olmaktadır (Kalaycı ve Baysal, 2020).

1.1.2.Sosyal Bilgiler Dersinin Amaçları

Sosyal bilgiler dersinin amaçları, öğrencilerin sosyal, kültürel ve tarihsel bağlamda bilgi sahibi olmalarını sağlamanın ötesinde, onların toplumda aktif ve sorumlu bireyler olarak yetişmelerine katkıda bulunmayı hedefler (Coşkun, Kodal ve Ersoy, 2022). Bu amaçlar şu şekilde sıralanabilmektedir (Ballı ve Kartal, 2020; MEB, 2024):

- Toplumsal bilinç ve sorumluluk: Öğrencilerin toplumsal sorunları anlamalarını, toplumsal değerleri kavramalarını ve topluma karşı sorumlu davranışlar geliştirmelerini sağlamak.
- Demokratik vatandaşlık: Öğrencilerin demokratik değerleri, insan haklarını, hukukun üstünlüğünü ve demokratik katılımı anlamalarını sağlamak.
- Vatandaşlık bilinci kazandırma: Öğrencilere demokratik vatandaşlık değerlerini, insan haklarına saygıyı, eşitlik ve adalet kavramlarının öğretilmesi.
- Tarih ve kültür bilinci: Öğrencilerin tarih bilgisini artırmak, geçmişten günümüze kültürel sürekliliği ve değişimi anlamalarını sağlamak.
- Tarih bilgisi edinme: Öğrencilere tarih bilgisi ve geçmişten günümüze uzanan olaylar zincirini anlama imkânının sunulması.
- Küresel ve çok kültürlü farkındalık: Öğrencilerin farklı kültürleri anlamalarını, küresel sorunları tanımlarını ve küresel vatandaşlık bilincini geliştirmelerini sağlamak.

- Çevre bilinci ve sürdürülebilirlik: Öğrencilerin çevre sorunlarına duyarlı olmalarını, doğal kaynakları koruma ve sürdürülebilir yaşam bilincini geliştirmelerini sağlamak.
- Eleştirel düşünme ve analiz yeteneği: Öğrencilerin bilgiyi eleştirel bir şekilde sorgulamalarını, çeşitli kaynaklardan bilgi toplama ve analiz etme becerilerini geliştirmek.
- İletişim ve iş birliği becerileri: Öğrencilerin etkili iletişim kurma, iş birliği yapma ve çatışmaları çözme becerilerini geliştirmek.

Yukarıda sıralanan amaçlar doğrultusunda sosyal bilgiler dersi, öğrencilerin bilgiyi sadece öğrenmelerini değil, aynı zamanda öğrendikleri bilgileri günlük hayatta kullanmalarını ve toplumsal sorunlara çözüm üretmeye katkıda bulunmalarını hedefler.

1.1.3.Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

Sosyal Bilgiler dersi, ilkokuldan başlayarak ortaokula kadar öğrencilere verilen bir derstir. Bu ders, öğrencilere toplumun işleyişi, tarih, coğrafya, ekonomi, siyaset gibi konularda bilgi verirken aynı zamanda sosyal becerilerini de geliştirmeyi hedefler. Türkiye'de Sosyal Bilgiler dersi için belirlenmiş bir öğretim programı vardır. Bu program, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenir ve güncellenir. Program, dersin içeriğini, amaçlarını, kazanımlarını, değerlendirme yöntemlerini ve öğretim metotlarını belirlemektedir. Öğretim programı, öğrencilerin sosyal bilgiler alanında bilgi sahibi olmalarını, çevrelerini anlamalarını, farklı kültürleri ve tarihleri öğrenmelerini, demokratik değerlere sahip bireyler olmalarını amaçlar. Bu doğrultuda, ders içeriği genellikle tarih, coğrafya, vatandaşlık, demokrasi, insan hakları gibi konuları kapsar. Öğrencilerin yaş ve gelişim düzeylerine uygun olarak düzenlenen ders materyalleri, etkinlikler ve projeler aracılığıyla öğrencilerin aktif katılımı ve deneyimlemesi teşvik edilir (Öner, 2022; Öztürk ve Kafadar, 2020). Bu sayede öğrenciler, öğrendiklerini günlük hayatlarıyla ilişkilendirme fırsatı bulur ve daha kalıcı öğrenme sağlanır (Kaçar ve Bulut, 2020). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı şu temel bileşenleri içermektedir (Beldağ ve Teymur, 2018; Ertürk ve Güler, 2017):

- Dersin amacı ve kapsamı: Programın genel amacı ve dersin içeriği hakkında bilgi verilir.
- Dersin temel ilkeleri: Öğretim sürecinde dikkate alınması gereken temel ilkeler belirlenir. Bu ilkeler arasında öğrenci merkezli öğretim, etkileşimli öğrenme, çoklu zekâ teorisi gibi kavramlar yer alır.
- Dersin kazanımları: Öğrencilerin dersi tamamladıklarında edinmeleri gereken bilgi, beceri ve değerler belirlenir. Bu kazanımlar genellikle bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanlardadır.
- Öğretim yöntemleri ve materyalleri: Dersin işlenmesinde kullanılacak yöntemler ve materyaller belirlenir. Bu kısımda öğrenci etkinlikleri, projeler, alan çalışmaları gibi uygulamalar da yer alır.
- Değerlendirme ve ölçme: Öğrencilerin kazanımları değerlendirmek için kullanılacak yöntemler ve değerlendirme kriterleri belirlenir.
- Ders içeriği: Tarih, coğrafya, vatandaşlık, ekonomi, çevre gibi konu başlıkları altında öğrencilere sunulacak bilgi ve beceriler belirlenir.
- Ek bilgiler ve kaynaklar: Programın uygulanmasında dikkate alınabilecek ek kaynaklar ve öneriler yer alır.

Sosyal bilgiler dersi öğretim programı, zaman zaman güncellenir ve revize edilir. Bu revizyonlar genellikle eğitim sistemindeki genel değişimler, pedagojik yaklaşımlardaki gelişmeler ve toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda yapılır. Bu sayede programın etkinliği artırılmaya çalışılır ve öğrencilere daha güncel ve etkili bir eğitim sağlanmaya çalışılır (Çelikkaya ve Kürümlüoğlu, 2018).

2. YÖNTEM

Bu çalışma, sosyal bilgiler eğitiminde müfredat ve ders kitaplarının tarihsel gelişimini sistematik olarak incelemeyi amaçlayan nitel bir içerik analizidir. Araştırmada kullanılan yöntemler aşağıda detaylandırılmıştır:

2.1.İncelenen Programlar ve Ders Kitapları

Araştırmada, Türkiye Cumhuriyeti döneminde yayımlanmış sosyal bilgiler müfredat programları ve ders kitapları analiz edilmiştir. İncelenen programlar kronolojik olarak şunlardır: 1924, 1936, 1948, 1968, 2005 ve 2018 yıllarına ait resmi müfredat dokümanları. Her bir programa karşılık gelen ders kitapları ve öğretim materyalleri de değerlendirmeye alınmıştır.

2.2.Sınıflandırma Ölçütleri

Müfredat programları ve ders kitapları aşağıdaki ölçütlere göre sınıflandırılmıştır:

Kronolojik yapı: Programların yayımlandığı tarih ve dönemsellik özellikler.

Müfredat yaklaşımı: Programların pedagojik yaklaşımı (milli eğitim odaklı, değerler odaklı, küreselleşme ve demokrasi temelli).

İçerik yoğunluğu: Her programın öğrenci kazanımlarında yer alan konu başlıkları ve temalar.

Tematik dağılım: Vatandaşlık, değerler eğitimi, demokrasi, küreselleşme, toplumsal sorumluluk gibi temel temaların işlenme yoğunluğu.

2.3.Analiz Temaları

İçerik analizi, önceden belirlenen temalar üzerinden yapılmıştır. Bu temalar şunlardır:

Vatandaşlık eğitimi: Bireyin hak ve sorumluluklarının tanıtımı, yurttaşlık bilinci.

Değerler eğitimi: Ahlaki, etik ve kültürel değerlerin aktarımı.

Demokrasi ve katılımcılık: Katılımcı eğitim, demokratik süreçler, toplumsal karar alma süreçlerine ilişkin farkındalık.

Küreselleşme ve dünya bilinci: Uluslararası ilişkiler, kültürel farkındalık ve global vatandaşlık perspektifi.

2.4.Analiz Yöntemi

Veriler, içerik analizi yöntemi ile değerlendirilmiş; temalar hem nicel (temaların programlar ve kitaplar içerisindeki dağılımı) hem nitel (temaların işleniş biçimi ve pedagojik yaklaşımı) boyutlarıyla incelenmiştir. Bu sayede, her program ve ders kitabının tarihsel bağlamda sosyal bilgiler eğitimine katkısı, değerler ve demokrasi perspektifi üzerinden kıyaslanabilir hâle getirilmiştir.

3.BULGULAR

3.1.Cumhuriyet Döneminde Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Ders Kitapları

Temel eğitim programları, milli eğitimin amaçlarını, temel eğitimin amaçlarını, temel eğitimin eğitim ve öğretim ilkelerini, ayrıca okul eğitiminde beden ve eğitim bilimleri dikkate alınarak uyulması gereken bilgi, beceri, uygun görgü ve alışkanlıkları gösterir. Ülkemizde sosyal bilgiler öğretim programının temelini 1329 (1913) tarihli "Mekatib-i İbtidaiyye ders müfredatı" (ilkokul ders müfredatı) oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu tarihten sonra yayınlanan ilkökuller müfredat programları 1338 (1922), 1340 (1924), 1926, 1936, 1948, 1962 ve 1968; 1340 (1924), 1927, 1931-1932, 1937, 1938, 1949, 1970-1971 ve 1995 ile 1995 yılları ve sonrasında programlarında sosyal bilgiler dersi içeriği zamanın şartlarına göre değişim göstermiştir (Koçoğlu, 2012; Tuncer, 1999).

Cumhuriyet döneminde sosyal bilgiler öğretimi ve ders kitapları, Türkiye'deki eğitim sisteminin ve ideolojisinin bir yansıması olarak önemli değişiklikler yaşamıştır. Cumhuriyet'in ilanından sonra, Türkiye'de eğitim alanında köklü reformlar gerçekleştirilmiş ve bu reformlar sosyal bilgiler öğretimini de etkilemiştir. Cumhuriyet döneminde sosyal bilgiler öğretimi, ulusal kimliğin oluşturulması ve milli değerlerin benimsetilmesi amacıyla büyük önem kazanmıştır. Bu dönemde sosyal bilgiler dersleri, öğrencilere milli tarih, Atatürk ilke ve inkılapları, vatandaşlık ve milli birlik konularını öğretmeyi amaçlamıştır. Ders kitapları da bu ideolojiyi yansıtan içeriklere sahip olmuştur. Cumhuriyet döneminde sosyal bilgiler ders kitapları, zamanla değişen eğitim politikaları ve ideolojik yaklaşımlar doğrultusunda şekillenmiştir (Berk, 2008). Özellikle 1930'lu yıllardan itibaren Atatürk'ün önderliğinde yapılan reformlarla birlikte sosyal bilgiler dersleri ve ders kitapları daha milli ve laik bir içerikle yeniden düzenlenmiştir. Cumhuriyet döneminde sosyal bilgiler ders kitapları, öğrencilere sadece tarih ve coğrafya bilgileri vermekle kalmamış, aynı zamanda vatandaşlık bilinci, demokrasi anlayışı ve toplumsal sorumluluk gibi konuları da öğretmeyi hedeflemiştir. Bu dönemde sosyal bilgiler dersleri, öğrencilerin milli kimliklerini güçlendirmeyi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin değerlerini benimsemelerini sağlamayı amaçlamıştır (Kan, 2010; Sağdıç, 2019).

1924 yılından itibaren ilkokulların müfredatı, mevcut müfredatın yeni oluşturulan ülkenin ihtiyaçlarını karşılamaması ve vatandaşlık eğitimine uygun olmaması nedeniyle hazırlanmıştır. Ayrıca o dönemde eğitimin yaygınlaşmasını sağlamak amacıyla ilkokullar parasız hale getirilmiştir. Bu müfredat eğitimin bazı ilkelerini sunmaktadır. Bunlar arasında; serbest disiplin ilkesi ve çocukların okul yaşamına sorumlu katılımı; ahlaki ve sosyal uygulamaların desteklenmesi ilkesi; yeri bilme ilkesi; yaklaşıklık ilkesi, örneklerden kurallara geçiş ilkesi; öğrenci gözlemlerine ve testlerine öncelik verilmesi ilkesi yer almıştır. Bu programda haftalık ders saatleri de kısaltıldı, ders süreleri ve uzun teneffüsler kısaltılmış ve öğrenmede düzenleme yapıldı. Ayrıca uygun görülmeyen 3 ders programdan çıkarılmıştır (Aykaç, 2011; Sönmez ve Kılıçoğlu, 2016). 1926'dan itibaren ilkokulların müfredatları Dewey'in "Hayat Bilimleri, Kitle Eğitimi ve İşletme Okulu" kavramlarına dayandırılmıştır. Kitle eğitimi burada "aynı köken ve amaçtaki konu ve etkinliklerin (derslerin) doğal ilişki ve bağlantılarını bozmadan, organik bir bütün olarak paralel ve birbirleri içinde sayıları azaltılarak, bir eksen etrafında öğretilmesi" olarak tanımlanmaktadır. Programın sosyal bilgiler dersinin temel amacı "okulun bulunduğu köy ve kasaba ile çevresinin tanım ve tasvirlerine bakarak coğrafyaya, ünlü bina ve anıtlar hakkında bilgi vererek tarihe hazırlık yapmak olmuştur (Gökdemir ve Polat, 2019). Programda sunulan ilke ve yöntemler şunlardır (Güngördü ve Güngördü, 1966):

- Kolay öğrenme ilkesi,
- Çocukların yararına hareket etme ilkesi,
- Gözlem ve araştırma yöntemlerinin kazandırılması,

- Grup çalışması becerisinin kazandırılması.

3.2.Modern Türkiye'nin İnşasında Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Ders Kitapları

Modern Türkiye'nin inşasında sosyal bilgiler öğretimi ve ders kitapları, ülkenin tarihini, kültürünü ve toplumsal yapısını öğrencilere aktarmada önemli bir rol oynamıştır. Türkiye'de sosyal bilgiler dersleri, öğrencilere vatandaşlık bilinci kazandırmayı, demokratik değerleri öğretmeyi ve milli birlik ve beraberliği pekiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu dersler, öğrencilere tarih, coğrafya, vatandaşlık, demokrasi, insan hakları gibi konularda bilgi verirken, aynı zamanda eleştirel düşünme, sorgulama ve araştırma becerilerini geliştirmeye yöneliktir (Faiz ve Avcı, 2018).

Modern Türkiye'nin inşasında sosyal bilgiler ders kitapları da önemli bir rol oynamıştır. Bu kitaplar, tarihi olayları, önemli şahsiyetleri ve toplumsal değişimleri doğru bir şekilde aktararak öğrencilere geçmişini anlama ve bugünü değerlendirme fırsatı sunar. Ayrıca, ders kitapları milli birlik ve beraberlik duygusunu pekiştirmek, farklılıklara saygı duymayı öğretmek ve demokratik değerleri vurgulamak amacıyla da özenle hazırlanmaktadır. Ancak, sosyal bilgiler öğretimi ve ders kitapları zaman zaman eleştirilere de maruz kalmaktadır (Demir ve Özyurt, 2021). Bazı eleştirmenler, ders kitaplarının tarih konusunda yeterince tarafsız olmadığını, bazı olayları yanlış veya eksik aktardığını ve öğrencilere sorgulayıcı düşünme becerisi kazandırmadığını iddia etmektedir. Bu eleştiriler, sosyal bilgiler öğretiminin sürekli olarak gözden geçirilmesi ve geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir (Şahin, 2004).

Ders programları derslerin ve ders kitaplarının ana kaynağıdır. Öğretmenler ve kullandıkları araç ve gereçler, müfredatta yer alan bilgi, beceri ve değerlerin öğrencilere kazandırılmasında oldukça etkilidir. Okul öğrenme süreçlerinde en sık kullanılan materyal ders kitaplarıdır. Ders kitapları, müfredatta yer alan konuların bilgilerini sistematik ve düzenli bir şekilde inceleyen, açıklayan ve bir bilgi kaynağı olarak öğrenciyi dersin amaçları doğrultusunda yönlendiren ve yetiştiren temel unsurdur. Ders kitabı, her tür ve seviyedeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılan, materyalleri müfredata uygun olarak derlenen ve eğitim amaçlı kullanılan basılı eser olarak tanımlanmaktadır. Ders kitabı kullanmanın birçok avantajı vardır. Zira ders kitapları düzenlenir, programın amaçlarına ulaşılır, ders kitapları müfredata uygun olarak hazırlandığı için, ders kitapları verilen müfredatın içeriğine uygun şekilde sıralandığından, ders kitabı öğretim amaçlı da kullanılabilir (Taş, 2019; Topkaya ve Tokcan, 2016). Araç, ders kitaplarını takip etmek ve ödev yapmak kolaydır. Ders kitaplarındaki metinler, resimler/resimler, etkinlikler, ölçme ve değerlendirme bölümleri programın hedeflerine ulaşmasına yardımcı olmaktadır. Sosyal bilgiler öğretim programında tanımlanan kazanımlar ve değerler, sosyal bilgiler ders kitaplarının içeriği aracılığıyla öğrencilere tanıtılmaktadır. Müfredatta tanımlanan kazanım ve değerlerin ders kitaplarıyla tutarlı olmaması, bu kazanım ve değerlerin doğru şekilde verilmemesi, hedeflere ulaşmada büyük boşluklar yaratabilmektedir. Aslında literatürde müfredat değerlerinin ders kitaplarına yeterince yansıtılmadığını gösteren pek çok çalışma bulunmaktadır. Sosyal Bilgiler dersinde öğretmen ve öğrenciler tarafından en çok kullanılan kaynak olarak sosyal bilgiler öğretim programında yer alan hangi değerlerin ders kitaplarında yer aldığı, değerlere ne kadar yer verildiği ve hangilerine yer verildiği oldukça önemlidir (Erbaş, 2021).

3.3.Cumhuriyet Döneminde Günümüze Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Değişimi

Cumhuriyet döneminden günümüze kadar Türkiye'de sosyal bilgiler öğretim programları birçok değişiklik geçirmiştir. Cumhuriyet döneminin başlarında, eğitimde modernleşme ve ulus devletinin ideolojisi doğrultusunda milli eğitim anlayışı benimsenmiş ve sosyal bilgiler dersleri de bu doğrultuda şekillendirilmiştir. Bu dönemde, sosyal bilgiler dersleri, milli birlik ve beraberlik duygularını pekiştirmeyi, Türk milletinin tarihini ve kültürünü öğretmeyi amaçlamıştır. 1930'lar ve 1950'ler arasında Türkiye'de uygulanan sosyal bilgiler dersi öğretim

programları, dönemin siyasi ve ideolojik yapısından etkilenmiştir. Bu dönem, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yılları ve modernleşme sürecinin yoğun olarak yaşandığı bir zaman dilimidir. Bu bağlamda, sosyal bilgiler dersleri, Cumhuriyet ideolojisinin temel değerlerini ve Türk ulusunun tarihini vurgulamıştır. 1930'ların başlarında, sosyal bilgiler dersleri genellikle tarih, coğrafya, vatandaşlık ve milli kültür konularını içermiştir. Bu dönemde, derslerin amacı, genç nesilleri milli birlik ve beraberlik duygularıyla donatmak, Türk tarihini ve kültürünü benimsetmek ve modern bir ulus devletin gerektirdiği değerleri aşlamak olarak belirlenmiştir. 1940'lar ve 1950'lerde ise, sosyal bilgiler dersleri daha çok vatanseverlik, Türk milletinin büyük tarihi şahsiyetleri ve milli kahramanları vurgulayan bir anlayışı benimsemiştir. Bu dönemde, özellikle Atatürk ve inkılapları üzerinde durulmuş, gençlerin Cumhuriyet değerlerine bağlılık duyguları güçlendirilmeye çalışılmıştır. Ancak, eleştirilere rağmen bu dönemdeki sosyal bilgiler ders programları, o dönemdeki siyasi ve ideolojik koşullar göz önüne alındığında oldukça etkili olmuş ve Türkiye'nin modernleşme sürecinde önemli bir rol oynamıştır. Bu dönemdeki sosyal bilgiler dersleri, Türk ulusunun milli kimliğini oluşturma sürecinde önemli bir araç olarak kullanılmıştır (Yalçın ve Akhan, 2019).

Daha sonraki yıllarda, sosyal bilgiler öğretim programları farklı yönelimler kazanmıştır. 1960'lı ve 1970'li yıllarda, eğitimde yaşanan siyasi ve ideolojik değişimler sosyal bilgiler derslerini de etkilemiş, ders içerikleri ve yaklaşımları değişmiştir. Özellikle demokrasi, insan hakları, çevre bilinci gibi konuların vurgulanmasıyla programlar güncellenmiştir. 1960'lar ve 1990'lar arasında Türkiye'de uygulanan sosyal bilgiler dersi öğretim programları önemli değişikliklere ve gelişmelere sahne olmuştur. Bu dönemde, Türkiye siyasi, ekonomik ve toplumsal açıdan büyük değişimler yaşamış, bu değişimler sosyal bilgiler öğretim programlarına da yansımıştır. 1960'lı yıllarda, Türkiye'de demokrasiye geçiş süreci ve siyasi istikrarsızlık sosyal bilgiler derslerine yansımıştır. Bu dönemde, sosyal bilgiler dersleri daha çok vatandaşlık bilinci, demokrasi ve insan hakları gibi konular üzerinde durmuştur. Ancak, 1960 darbesiyle birlikte eğitim sistemi ve dolayısıyla sosyal bilgiler dersleri de büyük değişikliklere uğramıştır (Koyuncu, 2015). 1970'ler ve 1980'lerde ise, Türkiye'de siyasi belirsizlik ve terör olayları yaşanmış, bu dönemde sosyal bilgiler dersleri milli birlik ve beraberlik duygularını pekiştirmeyi amaçlamıştır. Ders kitapları ve öğretim programları bu dönemde milliyetçilik vurgusuyla şekillenmiş, Türk milletinin tarihini ve kültürünü ön plana çıkarmıştır. 1990'lar ise Türkiye'de çok önemli değişim ve dönüşümlerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Özellikle 1997 yılında yaşanan "postmodern darbe" ile birlikte eğitim sistemi ve sosyal bilgiler dersleri yeniden şekillendirilmiştir. Bu dönemde, demokrasi, insan hakları, çevre bilinci gibi konuların vurgulanmasıyla sosyal bilgiler öğretim programları güncellenmiş ve daha demokratik bir yaklaşımla hazırlanmıştır. Genel olarak, 1960'lar ve 1990'lar arasında uygulanan sosyal bilgiler dersi öğretim programları, Türkiye'nin siyasi, ekonomik ve toplumsal yapısındaki değişimlere paralel olarak şekillenmiş ve farklı dönemlere göre farklı vurgular yapmıştır. Bu dönemlerde sosyal bilgiler dersleri, öğrencilere vatandaşlık bilinci kazandırmayı, milli birlik ve beraberlik duygularını pekiştirmeyi ve demokratik değerleri öğretmeyi amaçlamıştır (Keskin, 2002; Nalçacı, 2001).

2000'li yıllara gelindiğinde, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyum süreci ve küreselleşme etkisiyle sosyal bilgiler öğretim programları yeniden gözden geçirilmiş ve güncellenmiştir. Bu dönemde, öğrencilere eleştirel düşünme becerileri kazandırılması, farklı kültürleri anlama ve saygı duyma, demokratik değerleri benimseme gibi hedefler öne çıkmıştır. 2000'lerden 2020'lere kadar olan dönemde Türkiye'de uygulanan sosyal bilgiler dersi öğretim programları da önemli değişikliklere ve güncellemelere sahne olmuştur. Bu dönemde, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyum süreci, küreselleşme, teknolojik gelişmeler ve toplumsal değişimler sosyal bilgiler öğretim programlarını etkilemiştir. 2000'lerin başlarında, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine yönelik reformlar kapsamında eğitim sisteminde değişiklikler yapılmıştır.

Bu dönemde sosyal bilgiler derslerinde demokrasi, insan hakları, çevre bilinci gibi konuların vurgulanması ve öğrencilere eleştirel düşünme becerileri kazandırılması önem kazanmıştır. 2010'lu yıllarda ise, teknolojinin hızla gelişmesiyle birlikte eğitimde dijitalleşme ve teknolojiye dayalı öğrenme yaklaşımları sosyal bilgiler derslerine de yansımıştır. Bu dönemde sosyal bilgiler öğretim programları daha interaktif, uygulamalı ve öğrenci merkezli hale getirilmiştir. Öğrencilerin eleştirel düşünme, problem çözme ve iletişim becerilerini geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılmıştır. 2020'lerin başlarında ise, dünya genelinde yaşanan COVID-19 pandemisi eğitim sistemini ve dolayısıyla sosyal bilgiler öğretim programlarını etkilemiştir. Bu dönemde uzaktan eğitim ve dijital öğrenme yöntemleri ön plana çıkmış, sosyal bilgiler dersleri de bu yeni eğitim ortamına uygun olarak yeniden düzenlenmiştir. Genel olarak, 2000'lerden 2020'lere kadar olan dönemde Türkiye'de uygulanan sosyal bilgiler dersi öğretim programları, Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel koşullara uygun olarak sürekli olarak güncellenmiş ve geliştirilmiştir. Bu dönemde sosyal bilgiler dersleri, öğrencilere demokratik değerleri, insan haklarını, çevre bilincini ve küresel sorunları anlama ve çözme becerilerini kazandırmayı amaçlamıştır (Kaz, 2013; Sönmez ve Kılıçoğlu, 2016).

Günümüzde, sosyal bilgiler öğretim programları daha çok öğrencilerin eleştirel düşünme, sorgulama ve araştırma becerilerini geliştirmeye yönelik olarak tasarlanmaktadır. Aynı zamanda, küresel sorunlarla ilgili farkındalık oluşturma, çevre bilinci ve sürdürülebilirlik gibi konular da önemli bir yer tutmaktadır. Günümüzde Türkiye'de uygulanan sosyal bilgiler dersi öğretim programları, öğrencilere vatandaşlık bilinci kazandırmayı, demokratik değerleri öğretmeyi, insan haklarına saygı duymayı ve toplumsal sorunlara duyarlı bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, sosyal bilgiler dersleri, öğrencilere tarih, coğrafya, vatandaşlık, demokrasi, insan hakları gibi konularda bilgi verirken, aynı zamanda eleştirel düşünme, sorgulama ve araştırma becerilerini geliştirmeye yöneliktir. Günümüzdeki sosyal bilgiler öğretim programları, öğrencilerin günlük hayatta karşılaştıkları sorunlara çözüm üretebilecekleri becerileri kazanmalarını hedefler. Bu kapsamda, öğrencilerin analitik düşünme, problem çözme, iletişim ve iş birliği becerilerini geliştirmeleri önemsenmektedir. Ayrıca, günümüzde sosyal bilgiler dersleri, dijital vatandaşlık, sürdürülebilirlik, küresel sorunlar, toplumsal cinsiyet eşitliği gibi konuları da ele almaktadır. Bu konuların önemi ve güncelliği göz önüne alındığında, sosyal bilgiler derslerinin öğrencilere sadece bilgi aktarmakla kalmayıp, aynı zamanda onları dünyadaki değişen koşullara uygun şekilde donatmayı amaçladığı söylenebilir. Bu doğrultuda, sosyal bilgiler öğretim programları sürekli olarak gözden geçirilmekte ve güncellenmektedir.

4.SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Sosyal bilgiler eğitim programı, bireyin uzun vadeli eğitim hedeflerine ulaşmasını amaçlayan, her türlü öğrenme deneyimini içeren, öğrencinin zihinsel, kinestetik, duygusal ve sosyal gelişimini destekleyen bir programdır. Bu noktada sosyal bilgiler öğretimi konusu oldukça önemli bir kavram haline gelmektedir. Ancak bundan önce öğretimin öneminin iyi anlaşılması gerekmektedir. Öğrenmenin gerçekleşmesini sağlayan öğretme kavramına planlı ve programlı etkinlik denir. Öğretmen, özellikle sosyal bilgiler öğretiminde etkinliklerin düzenlenmesinde en önemli unsur olduğundan, öğretmenin konu bilgisi, kullanılacak yöntem ve teknikleri belirleme becerisi, araç kullanma becerisi gibi belirli niteliklere sahip olması gerekir. Diğer önemli unsurlar ise öğretim programları ve ders materyalleridir (Canbaba, 2023).

Sosyal bilgiler öğretiminin dönüşümü, milli öğretim programı açısından büyük önem taşımaktadır. Milli öğretim programları, bir ülkenin eğitim sisteminin temelini oluşturur ve genç nesillerin yetişmesinde büyük rol oynar. Bu nedenle, sosyal bilgiler öğretiminin dönüşümü, milli öğretim programlarının genel yapısını ve hedeflerini etkiler. Sosyal bilgiler

öğretiminin dönüşümü, öğrencilere daha çağdaş, eleştirel düşünme becerilerini geliştiren, demokratik değerlere ve insan haklarına saygıyı vurgulayan bir eğitim sunmayı amaçlar. Bu dönüşüm, öğrencilerin sadece bilgiyi ezberlemekle kalmayıp, onu anlamalarını, sorgulamalarını ve çeşitli bakış açılarıyla değerlendirmelerini sağlar. Bu da öğrencilerin daha bilinçli, sorumlu ve demokratik vatandaşlar olarak yetişmelerine katkı sağlar. Ayrıca, sosyal bilgiler öğretiminin dönüşümü, toplumsal ve kültürel çeşitliliği vurgulayarak öğrencilerin farklılıklara saygı duymasını, hoşgörülü ve empatik bireyler olmalarını teşvik etmesinin yanı sıra toplumsal barış ve uyumun sağlanması açısından önemli bir adımdır.

Sosyal bilgiler öğretiminin dönüşümü, bazı olumsuz yanları da beraberinde getirebilir. Bu olumsuz yanlar genellikle uygulama sürecinde ortaya çıkabilir ve dikkatle ele alınması gereken konulardır. Birinci olarak, sosyal bilgiler öğretiminin dönüşümü bazı geleneksel öğretim yöntemlerinin göz ardı edilmesine neden olabilir. Öğrencilerin bilgiyi sadece ezberlemek yerine anlamalarını ve sorgulamalarını teşvik etmek önemli olsa da bazı durumlarda bu yaklaşım öğrencilerin temel bilgi birikimini zayıflatabilir. İkinci olarak, sosyal bilgiler öğretiminin dönüşümü, öğretmenlerin ve okulların bu dönüşüme ayak uydurma konusunda yaşadığı zorlukları da beraberinde getirebilir. Yeni yöntemlerin ve içeriklerin uygulanması için yeterli kaynak ve destek sağlanmazsa, öğretmenlerin ve okulların başarılı olmaları zorlaşabilir. Üçüncü olarak, sosyal bilgiler öğretiminin dönüşümü, öğrenciler arasında eğitimdeki fırsat eşitsizliğini artırabilir. Yeni yöntemler ve teknolojiye dayalı uygulamaların her öğrenciye eşit şekilde sunulmaması durumunda, bazı öğrenciler geride kalabilir ve eğitimde adaletsizlikler ortaya çıkabilir.

Sonuç olarak, sosyal bilgiler öğretiminin dönüşümü, milli öğretim programlarının temel amaçları olan demokratik, çağdaş, evrensel ve insan haklarına dayalı bir eğitimi hayata geçirme çabasının bir parçasıdır. Elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

Müfredatın Güncellenmesi ve Temaların Dengesi: Analizler, bazı programlarda demokrasi ve küreselleşme temalarının yeterince işlenmediğini göstermektedir. Bu nedenle, müfredat geliştirme süreçlerinde tüm temaların dengeli ve kapsamlı bir şekilde yer almasına özen gösterilebilir. Özellikle küresel vatandaşlık ve kültürel farkındalık konuları, çağdaş eğitim anlayışıyla daha fazla entegre edilebilir.

Değerler Eğitiminin Güncel Yaklaşımlarla Desteklenmesi: Değerler eğitimi, geçmiş programlarda çoğunlukla milli ve kültürel değerler odaklı işlenmiştir. Güncel müfredat geliştirme süreçlerinde evrensel etik değerler, insan hakları ve toplumsal sorumluluk gibi konulara daha fazla yer verilebilir.

Ders Kitaplarının İçerik ve Yöntem Açısından Zenginleştirilmesi: Ders kitaplarının yalnızca bilgi aktarımı yerine, öğrenci merkezli etkinlikler ve tartışma temelli yöntemlerle hazırlanabilir. Böylece öğrenciler, demokrasi, katılımcılık ve değerler temalarını daha aktif ve deneysel biçimde öğrenebilirler.

Öğretmenlerin Mesleki Gelişimi ve Eğitim Programları: Sosyal bilgiler öğretmenlerinin müfredattaki temaları etkili biçimde işleyebilmeleri için sürekli mesleki gelişim programlarına ihtiyaç vardır. Demokrasi eğitimi, küresel bilinç ve değerler eğitimi üzerine atölye ve seminerler düzenlenebilir.

Araştırma ve İzleme Süreçlerinin Geliştirilmesi: Müfredat değişikliklerinin ve ders kitaplarının etkinliğini değerlendirmek amacıyla periyodik araştırmalar yapılabilir. Bu çalışmalar, öğrenci kazanımlarının ve temaların işleniş kalitesinin izlenmesini sağlayarak sürekli iyileştirmeye katkıda bulunabilir.

Uluslararası Deneyimlerden Yararlanma: Almanya, Kanada ve Finlandiya gibi ülkelerde sosyal bilgiler eğitimi programlarının deneyimlerinden yararlanılarak, demokratik katılım,

değerler ve küreselleşme temalarının ders içeriklerine entegrasyonu konusunda öneriler geliştirilebilir.

5.KAYNAKLAR

Akpınar, M., & Kaymaccı, S. (2012). Ülkemizde sosyal bilgiler öğretiminin genel amaçlarına karşılaştırmalı bir bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 605–626.

Aktan, S. (2006). *Sosyal bilgilerin bir öğretim alanı olarak gelişimi ve cumhuriyet dönemi program tasarımlarına olan yansımalar* (Yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü). YÖK Tez Merkezi.

Altay, N. (2020). Ortaokul sosyal bilgiler ders kitaplarının beceriler açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41, 276–297.

Aykaç, N. (2011). Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan günümüze sosyal bilgiler programının eğitim programı öğeleri açısından değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 10(2), 406–420.

Ballı, F. E., & Kartal, S. (2020). Eğitimin siyasal işlevi; sosyal bilgiler ders kitabı örneği. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(1), 36–49.

Beldağ, A., & Teymur, N. (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programında çokkültürlü eğitim: Bir içerik analizi. *Türk Akademik Yayınlar Dergisi (TAY Journal)*, 2(2), 117–129.

Berk, F. (2008). *Eski ve yeni ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitaplarında tarih konularının karşılaştırılması* (Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü). YÖK Tez Merkezi.

Canbaba, Z. (2023). *Türkiye'de sosyal bilgiler öğretim programları. Uluslararası Alan Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 16-20

Coşkun, D., Kodal, T., & Ersoy, A. (2022). Ortaokul sosyal bilgiler dersinde ve okul uygulamalarında sosyal katılım becerisinin geliştirilmesi sürecinin değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 55, 129–154.

Çelikkaya, T., & Kürümlüoğlu, M. (2018). Yenilenen sosyal bilgiler dersi öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11, 104–120.

Demir, A. Y., & Özyurt, M. (2021). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitaplarının 21. yüzyıl becerileri bağlamında incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 1254–1290.

Erbaş, A. A. (2021). Sosyal bilgiler öğretim programındaki değerlerin sosyal bilgiler ders kitaplarına yansımaları. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 11(1), 23–40.

Ertürk, M., & Güler, E. (2017). 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi (Muğla ili örneği). *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8, 64–76.

Faiz, M., & Avcı, E. K. (2018). 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları “etkin vatandaşlık” öğrenme alanında yer alan becerilerin ve değerlerin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 2(1), 1–21.

Gökdemir, A., & Polat, B. (2019). 1924 ile 2005 yılları arasındaki sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan hukuk konularının incelenmesi. *Kesit Akademi Dergisi*, 20, 344–360.

- Güngördü, K., & Güngördü, N. (1966). *Yeni ilkokul programı uygulama kılavuzu ve program geliştirme tarihçesi*. Acar Matbaası.
- Kaçar, T., & Bulut, B. (2020). Sosyal bilgiler öğretim programı ve 4–7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının coğrafya kavramları bağlamında değerlendirilmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(2), 652–679.
- Kalaycı, N., & Baysal, S. B. (2020). Sosyal bilgiler öğretim programlarının karşılaştırmalı analizi (2005–2017–2018). *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(1), 106–129.
- Kan, Ç. (2010). ABD ve Türkiye’de sosyal bilgilerin tarihsel gelişimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(2), 505–520.
- Kaz, V. (2013). *Cumhuriyetten günümüze ilköğretim 1. kademe sosyal bilgiler programlarının Türk devrimine göre değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü). YÖK Tez Merkezi.
- Keskin, Y. (2002). *Türkiye’de II. Meşrutiyet’ten günümüze kadar uygulanmış olan sosyal bilgiler öğretim programlarının analizi ve karşılaştırılması* (Doktora tezi, Marmara Üniversitesi). YÖK Tez Merkezi.
- Keskin, Y. (2012). Cumhuriyet dönemi ortaokul tarih programlarına yönelik bir analiz: Politik ve ideolojik yaklaşımların programlara yansımaları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(40), 109–128.
- Koçoğlu, E. (2012). Cumhuriyetten günümüze insan hakları ve demokrasi kavramları açısından sosyal bilgiler dersi eğitim programının incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7, 1–20.
- Koyuncu, B. (2015). *Cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler programlarının incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü). YÖK Tez Merkezi.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2024). *Sosyal bilgiler öğretim programı*. <https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354>
- Nalçacı, A. (2001). *Cumhuriyetten günümüze ilköğretim sosyal bilgiler programındaki değişmelerin değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi, Erzurum Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü). YÖK Tez Merkezi.
- Öğreten, A. (2017). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki temel becerileri kazandırmada ilkokul dördüncü sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içeriğinin yeterliliğine ilişkin öğretmen görüşleri* (Yüksek lisans tezi, Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü). YÖK Tez Merkezi.
- Öner, G. (2022). *Kapsayıcı eğitim yaklaşımıyla sosyal bilgiler öğretimi: Bir eylem araştırması* (Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi). YÖK Tez Merkezi.
- Öztürk, C., & Kafadar, T. (2020). 2018 sosyal bilgiler öğretim programının değerlendirilmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 10(1), 112–126.
- Sağdıç, M. (2019). Türkiye’de sosyal bilgiler eğitiminde disiplinlerarası öğretim yaklaşımının tarihsel gelişimi. *Journal of History Culture and Art Research*, 8(2), 390–403.
- Sönmez, Ö. F., & Kılıçoğlu, G. (2016). Değerlendirme boyutu ile sosyal bilgiler programları (1924–2005). *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 36–49.
- Şahin, H. (2004). Etkili bir sosyal bilgiler ders kitabının nitelikleri. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 95–110.

- Şimşek, A., & Çakmakçı, E. (2019). Cumhuriyet dönemi ilkokul tarih ders kitaplarında Millî Mücadele. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 15(30), 189–227.
- Taş, C. (2019). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programları ve ders kitaplarında çok kültürlülük: 1998–2017 sosyal bilgiler ders kitaplarının karşılaştırılması* (Doktora tezi, Sakarya Üniversitesi). YÖK Tez Merkezi.
- Taş, H., & Kiroğlu, K. (2017). İlkokul sosyal bilgiler dersi öğretim programı'nın öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Elementary Education Online*, 17(2), 697–716.
- Taşkın, A., & Şimşek, A. (2017). Cumhuriyet dönemi ilkokul tarih/sosyal bilgiler ders kitaplarında eskiçağ tarihinin öğretimi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(4), 1533–1548.
- Topkaya, Y., & Tokcan, H. (2016). Sosyal bilgiler öğretim programının belirlediği değerlerin 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarına yansımaya düzeylerinin karşılaştırılması. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 10(3), 33–43.
- Tuncer, U. (1999). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretiminde karşılaşılan içerik. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(6), 41–46.
- Yalçın, A., & Akhan, N. E. (2019). Cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler programlarının sosyal bilgiler öğretim yaklaşımlarına göre incelenmesi. *Journal of Theoretical Educational Science*, 12(3), 842–873.